

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Obraz bibliotek publicznych oraz czytelnictwa w województwie śląskim w latach 2000-2007

Author: Elżbieta Gondek

Citation style: Gondek Elżbieta. (2010). Obraz bibliotek publicznych oraz czytelnictwa w województwie śląskim w latach 2000-2007. W: M. Jarczykowa (red.), "Biblioteki i ośrodki informacji - zbiory, pracownicy, użytkownicy" (S. 7-32). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

CZEŚĆ I

Elżbieta Gondek

Obraz bibliotek publicznych oraz czytelnictwa w województwie śląskim w latach 2000—2007

Ogólne uwagi o polskim społeczeństwie z perspektywy demograficznej

Myśląc o populacji Polaków jako o potencjalnych czytelnikach, należy zwrócić uwagę na ogólną liczbę ludności, zwłaszcza na różne grupy wiekowe, gdyż powstaje tym samym elementarna podstawa dla charakterystyki środowiska, w którym odbywa się działalność bibliotek. W województwie śląskim zachodzą procesy demograficzne charakterystyczne dla całej Polski, czyli systematyczne zmniejszanie się liczby mieszkańców. W latach 2000—2004 liczba mieszkańców do 2004 roku zmniejszała się rocznie o kilkanaście tysięcy, w bardziej korzystnym 2005 roku ubyło 9 820 osób, a w roku 2006 w stosunku do roku 2005 stan zaludnienia zubożał o kolejne 6 032 osoby, co wyraźnie wskazuje na tendencję malejącą. Łącznie od 2000 do 2007 roku ubyło 111 542 mieszkańców.

Według analityków — w Polsce w grupie wiekowej do 17. roku życia — im niższy jest wiek Polaków, tym mniejsza liczebność populacji. Opierając się na tym stwierdzeniu, można sądzić, że na Śląsku występują analogiczne procesy, z tej przyczyny stan aktywności bibliotecznej będzie zatem proporcjonalnie maleł. Zbiorowość dzieci i młodzieży do 14. roku życia w latach 2000—2005 stała się niższa aż o 146 641 osób. Młodzieży w wieku 15—19 lat jest mniej o 69 132 osoby. Te dane potwierdzają podobieństwo do zmian ogólnopolskich.

Zasadniczą rolę w rozwoju gospodarczym każdego województwa odgrywa społeczność w wieku uznawanym za odpowiedni dla aktywności zawodowej (tzw. grupa produkcyjna). W przypadku województwa śląskiego zbiorowość społeczeństwa produkcyjnego od 2000 do 2005 roku stawała się coraz liczniejsza (z 3 007 552 do 3 063 102 osób), ale w następnych latach ubywało mieszkańców w wieku produkcyjnym (w 2007 roku było ich 3 051 575 osób) i proces ten trwać będzie nadal. W tych samych latach liczba zatrudnionych w gospodarce narodowej spadała w województwie z 1 750,8 tys. w roku 2000 do 1 491,8 tys. w 2004 roku,

by ponownie zwiększyć się do 1 508,1 tys. w 2007 roku. Jednocześnie liczba emerytów i rencistów wzrosła do roku 2007 tylko o około 28 tys.¹

Zasady podziału na społeczeństwo produkcyjne i nieprodukcyjne nie można w dosłownym rozumieniu przenieść do sfery kultury czytelnicznej. Inicjacja kulturalna sprzyjająca czytelnictwu zaczyna się wcześnie, co najmniej od 7. roku życia, ale nawet jeśli odliczyć dzieci do 14. roku życia, a także ludzi w wieku ponad 65 lat, to w 2000 roku potencjalnie aktywnością kulturalną mogły się wykazać nawet 3 380 362 osoby. Grupa w takim wieku w 2005 roku była nieznacznie liczniejsza — obejmowała 3 380 500 osób. W tym ujęciu nic negatywnego jeszcze nie zaszło, a to oznacza, że malejąca aktywność czytelnicza, którą ujawniła statystyka, miała inne podłoże. Oczywiście, podeszły wiek części ludności nie musi być przeszkodą w sięganiu po lekturę, o ile zdolności intelektualne nie zostaną zakłócone niektórymi zmianami chorobowymi. Także uczniowie w wieku szkolnym pozostają potencjalnymi klientami bibliotek tylko wtedy, gdy wykazują się aktywnością.

Należy prognozować, że ilościowe zmiany środowiska społecznego w czytelnictwie następować będą cyklicznie. Zauważalna różnica dla grupy wiekowej od około 30. do 45. roku życia zacznie być odczuwalna ponownie za kolejne 10—12 lat, gdy dwie proporcjonalnie mniejsze grupy wiekowe ludności osiągną stan aktywności zawodowej². Według *Prognozy ludności na lata 2003—2030*, w województwie śląskim w 2010 roku będzie 4 574,2 tys. mieszkańców, w 2015 roku 5 452,4 tys., w 2020 roku 4 312,7 tys., w 2025 roku 4 145,6 tys. i w 2030 roku 3 952,4 tys. Nie kierując się prognozami dotyczącymi przyszłości, których prawdziwość będzie można wkrótce zweryfikować, już teraz można stwierdzić, że do 2010 roku zaludnienie w województwie zmniejszyło się o około 106,5 tys., do 2015 roku o 121,5 tys., do 2020 roku o 139,7 tys. — choćby tylko z powodu malejącej liczby urodzeń.

Zestawienia statystycznych danych demograficznych potwierdzają, że wydłuża się średni wiek żywotności kobiet (sięga już 79. roku), ale u mężczyzn ten istotny wskaźnik wzrósł tylko z 69,55 do 70,66 lat. Należy więc te obserwacje uwzględnić, myśląc o funkcjach ludycznych i kompensacyjnych bibliotek, przewidując potrzeby różnych grup społecznych w środowisku czytelników.

W końcu 1998 roku w województwie katowickim czytelnicy uczący się stanowili 62%, pracownicy umysłowi 13%, robotnicy 10%, inni zatrudnieni 1,8%, rol-

¹ [J. Stańczak, M. Waligórska, L. Nowak]: *Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski do 2006 roku. Materiał na konferencję prasową w dniu 29 stycznia 2007 r.*, s. 16—17. Urząd Statystyczny (dalej: US). Dostępny w Internecie: http://www.stat.gov.pl/gus/ludnosc_PLK_HTML.htm. [Data dostępu: 20.04.2007]; US: *Statystyka województwa śląskiego. Podstawowe dane: województwo. Informacje o województwie*. Dostępny w Internecie: http://www.stat.gov.pl/katow/69_376_PLK_HTML.htm. [Data dostępu: 23.02.2009].

² Główny Urząd Statystyczny (dalej: GUS): *Prognoza ludności na lata 2003—2030*. Dostępny w Internecie: http://www.stat.gov.pl/cps/xber/gus/PUBL_prognoza-ludnosci_z_2_województwa.xls. [Data dostępu: 23.02.2009].

nicy 0,2%, niezatrudnieni 13%³. Inne proporcje wystąpiły w pierwszych latach XXI stulecia. Według danych Urzędu Statystycznego w Katowicach liczba zatrudnionych w rolnictwie, łowiectwie, leśnictwie, rybactwie (łącznie) od 2000 roku zmniejszyła się z 12,2% w roku 2000 do 4,4% w roku 2007. W tym samym czasie tylko nieznacznie wzrosła aktywność w przemyśle budowlanym (z 37,7% do 38,1%), choć obiegowe przekonanie bywa odmienne, a największe zmiany nastąpiły w sektorze usług rynkowych z 34,6% do 40,4%⁴, skupiającym najbardziej różnorodną zawodowo grupę.

Według ustaleń Joanny Stańczak oraz Małgorzaty Waligórskiej — autorek z kierowanego przez Lucynę Nowak Departamentu Statystyki Społecznej GUS — od kilkunastu lat w Polsce obserwuje się stały wzrost liczby osób z wykształceniem ponadpodstawowym, zwłaszcza wśród mężczyzn. Coraz mniejszy dystans dzieli też mieszkańców miast i wsi w zakresie wykształcenia. Edukację ponadpodstawową w 2002 roku ukończyło 71% ludności miejskiej, zaś w 2005 roku nawet 83%, ale w tym samym okresie odsetek takich osób na wsi polskiej wzrósł z 54% do prawie 66%. Środowisko wiejskie wyraźnie staje się ważną grupą odbiorców dla instytucji kultury, w tym dla bibliotek⁵. Współczynnik scholaryzacji (skuteczności dydaktycznej) w szkolnictwie różnych poziomów jest malejący w szkołach ponadpodstawowych, ale rosnący w gimnazjalnych (z 62,7 do 101,5), policealnych (z 12,2 do 20,7) i wyższych (z 38,2 do 44,4)⁶.

Jednym z czynników kształtujących postawy życiowe jest zasięg działania szkolnictwa wyższego, a wymownym znakiem już zachodzącego procesu jest znaczny przyrost szkół wyższych. W roku akademickim 2000/2001 w województwie było 30 uczelni tego poziomu (w tym 8 jednostek administracji centralnej oraz 22 niepaństwowe), zaś w roku 2008/2009 ogólna liczba tych instytucji wzrosła do 46. Działające w województwie wyższe uczelnie opuściło w roku akademickim 2000/2001 29 922 absolwentów, w roku 2002/2003 — 39 960 osób, w roku 2003/2004 dyplomy otrzymało 43 387 absolwentów z 37 szkół, w roku 2004/2005 — 44 903, w roku 2005/2006 — 40 596 i w kolejnym — 41 754 oraz 44 684⁷. W ciągu tych kilku lat w regionie wyższe wykształcenie uzyskało ponad 240,5 tys. osób. Pewna ich liczba to także klienci bibliotek publicznych, poszukujący piśmiennictwa niezbędnego do studiowania oraz pracy naukowej, choć zasadniczą obsługę zapewnić powinny im naukowe biblioteki macierzystych uczelni.

³ L. Biliński: *Biblioteki publiczne końca XX wieku*. Warszawa 2001, s. 133.

⁴ Urząd Statystyczny w Katowicach: *Informacje o województwie*. Dostępny w Internecie: http://www.stat.gov.pl/katow/69_376_PLK_HTML.htm. [Data dostępu: 23.02.2009].

⁵ Dane zamieszczone w roczniku *Województwo śląskie. Podregiony — powiaty — gminy*. Katowice 2006, s. 38 oraz dane US. Dostępne w Internecie: http://www.stat.gov.pl/cgi_bin/demografia/~ [Data dostępu: 20.04.2007].

⁶ US: *Informacje o województwie...*, por. przypis 1.

⁷ Ibidem. „Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego” 2008, s. 236—237.

Uczestnictwo w kulturze

Jaka jest aktywność kulturalna Polaków w województwie śląskim, można stwierdzić, analizując stan uczestnictwa mieszkańców w różnych formach kultury. Dane takie w „Roczniku Statystycznym Województwa Śląskiego” podaje się, wskazując liczby zainteresowanych poszczególnymi typami instytucji kultury na tysiąc mieszkańców. W każdym z rocznych rejestrów największą popularnością cieszyły się kina. Na 1 000 mieszkańców w roku 2000 widzowie chodzący do kin stanowili średnio grupę 481,8 osób z każdego tysiąca, ale w roku 2007 było aż 1 012 bywalców kin (na tysiąc, czyli część osób bywała widzami wielokrotnie) i był to najbardziej wyrazisty wzrost po roku milenijnym. Początkowo malejąca liczba wizyt mieszkańców w murach placówek muzealnych także przeszła pozytywne przeobrażenie, co w efekcie dało wzrost z liczby 150,8 (2000) do 250,1 odwiedzin w roku 2007. Wyższa od aktywności czytelniczej jest też frekwencja mieszkańców w teatrach oraz różnych instytucjach kultury muzycznej (najmniejszy udział w spektaklach teatralnych oraz domach muzyki — imprezach różnego typu — odnotowano w roku 2002, to jest 232,2 osoby, najwyższą frekwencję zauważono w roku 2007 — 287,5 osób na tysiąc). Natomiast czytelnictwo określały wskaźniki malejące w ostatnich analizowanych latach: 220,3 (2000), 232,1 (2003), 231,6 (2004), 224,6 (2005), 214,9 (2006), 205,6 (2007) na tysiąc mieszkańców, a to powinno budzić niepokój. Gdyby dane dotyczące teatru, opery, operetki oraz filharmonii, czyli każdej z tych instytucji, przedstawić rozdzielnie, wynik byłby dla tych placówek mało korzystny. Trzeba jednak — na niekorzyść czytelnictwa — podkreślić, że sieć bibliotecznych placówek jest nieporównywalnie bardziej rozbudowana.

W odniesieniu do powyższego zestawienia wypada przypomnieć, że w zakresie sieci bibliotek sugerowane jest odwoływanie się do wskazań IFLA (The International Federation of Library Associations and Institutions — Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich), wedle których sieć placówek należy tak tworzyć, by przynajmniej jedna przypadła na 5 tys. mieszkańców. Warunek ten w świetle średniej arytmetycznej jest spełniany w powiatach ziemskich, za wyjątkiem powiatów bieruńsko-lędzińskiego oraz cieszyńskiego. Stan sieci bibliotek — według średniej dla całego województwa — w żadnym z lat okresu 2000—2006 nie był zgodny z zaleceniem i systematycznie przekraczał liczbę 5 tys. mieszkańców na jedną bibliotekę publiczną. Tak niekorzystny wynik tworzył się głównie za sprawą sytuacji w powiatach grodzkich, czyli w dużych miastach. W żadnym z miast nie spełniano zalecenia IFLA. Najbliższa normie sytuacja wystąpiła w Jaworznie (gdzie nieznacznie przekroczono liczbę 5 tys.), natomiast wręcz skrajny niedobór bibliotek odczuwali mieszkańcy Bytomia, gdzie zbyt małe zagęszczenie sieci bibliotecznej powoduje ponad trzykrotne przekroczenie norm, a ponad dwukrotnie więcej mieszkańców przypadało na jedną placówkę w Sosnowcu, Rudzie Śląskiej (tu stan ów systematycznie się pogarszał)

oraz Częstochowie, chociaż owo dwukrotne przekroczenie stopniowo się zmniejsza. Dla województwa — w przeliczeniu dla wszystkich miast-powiatów grodzkich — średnia przekraczała 8,4 tys. mieszkańców na jedną placówkę.

Zestawienia statystyczne uzmysławiają nam, że w województwie śląskim liczba placówek bibliotecznych systematycznie ulega zmniejszaniu: spadła z 858 w 2000 roku do 835 w roku 2007. Najgwałtowniejsze zmiany zachodziły w latach 2000 do 2002, lecz od 2004 roku — choć sieć bibliotek nadal maleje — dzieje się to w znacznie mniejszym stopniu. Zlikwidowane zostały też punkty biblioteczne — ich liczba spadła z 55 do 47 w roku 2007. Proces kurczenia się bibliotecznej sieci terytorialnej zachodził zarówno w powiatach grodzkich, jak i ziemskich. Według „Rocznika Statystycznego Województwa Śląskiego”⁸, lepszy obraz powstał w zakresie liczby placówek wiejskich, których stan z 301 w roku 2000 doszedł do 355 w latach 2002—2003 oraz 358 w 2004 roku, a zmniejszył się o 7 (351) w roku 2007. Odwrotne decyzje podejmowano w stosunku do punktów bibliotecznych na wsiach, których istniało 31 w 2000 roku, ale w roku 2005 działały już tylko 24, po czym ich liczba ponownie rosła (tabela 1)⁹.

Tabela 1

Stan sieci bibliotek oraz punktów bibliotecznych w latach 2000—2007

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Biblioteki w województwie*	868	851	845	845	840	840	839	835
w powiatach grodzkich	338	327	326	326	323	322	321	315
w powiatach ziemskich	529	523	518	518	516	517	512	504
w tym na wsi	301	b.d.	355	355	358	354	351	351
Punkty biblioteczne	55	56	55	53	48	45	44	42
w powiatach grodzkich	14	16	16	16	13	14	12	11
w powiatach ziemskich	41	40	39	37	35	31	32	31
w tym na wsi	31	b.d.	30	27	26	24	25	26

* Do tej kategorii należą ponadto — poza ziemskimi i grodzkimi — Biblioteka Śląska oraz Powiatowa Biblioteka Publiczna w Gliwicach, które nie są wliczane do bibliotek w powiatach grodzkich oraz ziemskich, ale są uwzględnione w ogólnej liczbie bibliotek w województwie.

Kultura z perspektywy samorządowych budżetów

Materialne podstawy finansowania bibliotek publicznych zależne są od wielkości budżetu jednostek samorządowych oraz wysokości środków samorządowych przeznaczanych na zaopatrzenie placówek bibliotecznych w książki. W budżecie

⁸ „Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego” 2004, 2006.

⁹ Wszystkie dane statystyczne w tabelach wykazane bez podania źródła informacji pochodzą ze sprawozdań rocznych sporządzanych w Bibliotece Śląskiej.

województwa od 2000 roku dochody przeliczone na jednego mieszkańca urosły od 603,5 zł do kwoty 1 126,4 zł w roku 2007, a przejściowy regres w tym procesie stał się zauważalny w 2002 oraz 2005 roku. Wydatki z budżetu w poszczególnych latach były wyższe od dochodów, po czym nastąpiło ich realne dostosowanie do uzyskanych wpływów. Na tym tle środki przekazywane bibliotekom na książki w sumarycznym ujęciu nie utrzymywały się na stałym poziomie, a przeciwnie — od roku 2000 do roku 2007 miały kwotowy oraz procentowy malejący udział. Najkorzystniejszy czas w finansowaniu bibliotek odnotowano w roku 2001 (tabela 2).

Tabela 2

**Relacja wydatków na książki na jednego mieszkańca w latach 2000—2007
w stosunku do budżetu województwa śląskiego**

Rok	Budżet województwa w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]		Wydatki na książki w przeliczeniu na 1 mieszkańca		
	dochody	wydatki	wydatki na książki [zł]	w stosunku do dochodów [%]	w stosunku do wydatków [%]
2000	603,5	608,9	1,08	0,179	0,177
2001	640,9	633,4	1,37	0,214	0,226
2002	595,0	605,1	1,16	0,195	0,192
2003	631,2	625,6	1,17	0,185	0,187
2004	1 016,2	788,6	1,08	0,106	0,137
2005	920,8	931,4	1,06	0,115	0,114
2006	1 124,0	1 040,0	1,06	0,094	0,102
2007	1 126,4	992,7	1,15	0,102	0,116

Źródło: „Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego” 2008, s. 51: *Ważniejsze dane o województwie*; s. 37: *Ludność* [według stanu z 31 grudnia w latach 2000—2007]. Informacje o kwotach przeznaczonych ze środków samorządowych na zakup książek w województwie w postaci wskaźników analitycznych na 100 mieszkańców w województwie zob. Biblioteka Śląska: *Tabele statystyczne do sprawozdania za rok... (2000—2007)*. Katowice 2001—2008.

Gdyby przyjąć za wyznacznik sytuacji kulturalnej wielkość środków przeznaczanych na sferę kultury i ochronę dziedzictwa kulturowego, to w roku 2005 w województwie śląskim wydano znaczne kwoty (w złotych), chociaż procentowo rzecz ujmując, na kulturę w całkowitym budżecie przeznaczono tylko 3,58%. Największy odsetek (10,37) asygnowano z budżetu samorządu wojewódzkiego, a najmniejszy ze środków w dyspozycji władz powiatowych (0,38%). W stosunku do roku 2005 dwa lata później wydatki na kulturę nieznacznie podniesiono (tabela 3)¹⁰.

¹⁰ „Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego” 2004, 2006, 2008.

Tabela 3

Wydatki na kulturę z budżetu województwa śląskiego w roku 2005 oraz 2007 (w %)

Wyszczególnienie		2005	2007
Województwo		3,58	3,83
W tym	gminy	3,28	3,51
	miasta na prawach powiatu	3,25	3,50
	fundusz własny powiatów	0,38	0,42
	fundusz własny województwa	10,37	11,66

Koszty utrzymania bibliotek to zagadnienie szersze niż tylko tworzenie kolekcji publikacji, ale właśnie społeczne potrzeby zapewnienia dostępu do nowych edycji w każdym z lokalnych środowisk są statutowym celem księżnic. Finansowa kondycja poszczególnych bibliotek w województwie nie jest jednorodna. W roku 2007 w województwie śląskim na zakup książek przeznaczono średnio 7,3%, a na prenumeratę czasopism 1%. W powiatach grodzkich na książki wydano z budżetu 14,3%, w powiatach ziemskich 9,2%. Prenumerata wydawnictw ciągłych powodowała takie same wydatki.

W szczegółowym zestawieniu kwot wydanych na finansowanie zakupów książek w powiatach grodzkich ich rozpiętość bywała bardzo zmienna. Najniższą (tylko 687 zł) odnotowano w 2003 roku w Piekarach Śląskich, a najwyższą w tym samym roku w Katowicach (637 130 zł). W latach 2000—2006 nie sposób wskazać roku szczególnie korzystnego w finansowaniu zakupów książek ze środków samorządowych dla poszczególnych powiatów ziemskich oraz grodzkich (tabele 4 i 5).

Kwotowe zestawienia środków wydatkowanych z samorządowych budżetów na powiększanie księgozbiorów pozwoliły stwierdzić, że niemal we wszystkich powiatach nie było konsekwentnej polityki finansowej: można kreślić różnego rodzaju krzywe, odzwierciedlające brak stabilizacji — na tym tle wyjątkiem był powiat częstochowski, w którym finansowanie wykazywało tendencję wzrostową. We wszystkich innych powiatach występowały załamania w przydziale pieniędzy. Mimo przejściowo poprawiającej się koniunktury, nie uzyskiwano często trwałego rezultatu, co skutkowało zmniejszeniem budżetu w ostatnim etapie w stosunku do poprzednich lat. Rozpiętość środków przeznaczanych na przyrost bibliotecznych kolekcji zawierała się w przedziale od 31 333 zł (powiat myszkowski w 2000 roku) do 323 200 zł (powiat bielski w 2003 roku).

Kwota przeliczona na liczbę mieszkańców zmieniła nieco obraz, który wynikałby z wykazu całkowitych sum wydanych na książki w powiatach czy miejscowościach. Większe liczby nie oddają jeszcze proporcji między poszczególnymi terytorialnymi jednostkami samorządowymi.

W przeliczeniu środków wydatkowanych na jednego mieszkańca (takie dane są bardziej wyraziste niż przyjęte w sprawozdawczości przeliczenia na 100 mieszkańców — dodano je w nawiasach w tabelach 4—7) w powiecie myszkowskim

Finansowanie zakupów książek ze środków samorządowych w powiatach

Powiaty	Rok finansowania		
	2000	2001	2002
Będziński	235 369 (1,61)	214 838 (1,46)	186 052 (1,21)
Tyski/bieruńsko- -łędziński	93 451 (1,56)	86 826 (1,44)	100 973 (1,67)
Bielski	227 970 (1,55)	248 296 (1,68)	279 502 (1,89)
Rybnicki	112 488 (1,50)	103 667 (1,39)	102 655 (0,86)
Wodzisławski	231 359 (1,46)	211 810 (1,34)	225 525 (1,43)
Mikołowski	108 565 (1,17)	109 288 (1,18)	97 019 (1,05)
Lubliniecki	78 775 (0,98)	71 295 (0,89)	54 054 (0,67)
Pszczynski	99 895 (0,96)	94 992 (0,92)	143 316 (1,38)
Kłobucki	82 020 (0,95)	91 814 (1,07)	90 165 (1,05)
Gliwicki	116 337 (0,92)	94 200 (0,76)	130 594 (1,05)
Cieszyński	154 220 (0,90)	179 785 (1,04)	187 764 (1,09)
Żywiecki	131 033 (0,87)	119 830 (0,79)	126 610 (0,84)
Tarnogórski	111 549 (0,77)	77 798 (0,54)	97 633 (0,68)
Zawierciański	89 952 (0,70)	77 670 (0,61)	78 388 (0,61)
Raciborski	69 027 (0,57)	74 702 (0,62)	86 121 (0,72)
Częstochowski	75 780 (0,56)	74 594 (0,55)	89 240 (0,66)
Myszkowski	31 333 (0,42)	43 067 (0,59)	50 502 (0,69)
Powiaty ziemskie ogółem	2 049 123 (1,02)	1 964 471 (0,98)	2 126 113 (1,06)
Województwo śląskie ogółem	5 247 370 (1,08)	6 627 864 (1,37)	5 601 759 (1,16)

przeznaczono w roku 2000 tylko 0,42 zł, a najwyższa kwota — w powiecie bielskim w roku 2003 oraz w bieruńsko-łędzińskim w 2006 roku — oznaczała wyasygnowanie 2,18 zł na jednego mieszkańca. Trzeba jednak dodać, że w końcowym etapie (2006), w najtrudniejszej sytuacji znalazły się powiaty: zawierciański (0,55 zł), tarnogórski (0,63 zł) oraz częstochowski (0,95 zł — mimo systematycznego wzrostu nakładów) — przy średniej dla powiatów ziemskich 1,19 zł i dla województwa 1,06 zł.

W miastach o randze powiatów grodzkich sytuacja była niezwykle zróżnicowana. Skrajnym przykładem stał się Bytom, gdyż w roku 2000 wydano ze środków samorządowych 0,01 zł na mieszkańca (2 244 zł łącznie w roku na wszystkich obywateli). Z budżetu Bytomia na książki przeznaczano bardzo małe kwoty: najwięcej w roku 2002 (0,40 zł), w 2006 roku było to tylko 0,06 zł. Najwyższą kwotę

Tabela 4
ziemskich w latach 2000—2006 ogółem oraz w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)

Rok finansowania			
2003	2004	2005	2006
240 575 (1,59)	232 596 (1,54)	198 505 (1,31)	215 674 (1,43)
74 621 (1,34)	79 676 (1,43)	100 188 (1,79)	121 583 (2,18)
323 200 (2,18)	320 619 (2,15)	313 324 (2,09)	321 648 (2,13)
109 594 (1,50)	96 514 (1,32)	78 386 (1,06)	95 224 (1, 29)
227 168 (1,46)	193 366 (1,25)	176 811 (1,14)	171 134 (1,10)
112 903 (1,25)	86 759 (0,96)	106 579 (1,17)	95 400 (1,05)
75 517 (0,98)	64 406 (0,84)	57 001 (0,74)	56 208 (0,73)
166 521 (1,60)	179 036 (1,72)	180 997 (1,73)	173 268 (1,66)
105 074 (1,24)	103 162 (1,22)	100 730 (1,19)	98 197 (1,16)
115 541 (0,99)	131 472 (1,13)	116 187 (1,01)	120 147 (1,04)
217 121 (1,28)	202 471 (1,19)	219 918 (1,29)	201 688 (1,18)
155 673 (1,04)	119 748 (0,80)	152 375 (1,02)	185 053 (1,24)
128 625 (0,93)	136 488 (0,98)	102 051 (0,74)	87 297 (0,63)
65 603 (0,52)	76 817 (0,61)	65 335 (0,52)	68 219 (0,55)
126 528 (1,12)	109 361 (0,97)	120 990 (1,08)	113 119 (1,01)
95 333 (0,71)	117 569 (0,88)	124 406 (0,93)	127 455 (0,95)
50 254 (0,70)	59 830 (0,83)	83 515 (1,16)	75 042 (1,05)
2 389 851 (1,22)	2 309 890 (1,18)	2 297 298 (1,17)	2 326 956 (1,19)
5 511 220 (1,17)	5 081 357 (1,08)	4 953 398 (1,06)	4 951 788 (1,06)

na jednego mieszkańca — 2,80 zł — przyznano w roku 2003 w Jastrzębiu Zdroju. Pula pieniędzy, jaką otrzymała MBP w Katowicach (637 130 zł), nie wypadła tak dobrze, jak wyraża się to w sumarycznym ujęciu i oznaczała wydatek zaledwie 1,88 zł na jednego mieszkańca.

Każdy reprezentant administracji samorządowej stwierdziłby w tym momencie, że podane informacje zostały ukierunkowane na jeden tylko typ wydatków: zakup książek, nie ujmując pełnych kosztów utrzymywania bibliotek (płac dla kadry, utrzymania nieruchomości, kosztu mediów). Dopiero po uwzględnieniu takich danych można byłoby obiektywnie ocenić wielkość wydatków z budżetu. Te dane pominięto w tej analizie.

Zestawienie całkowitych kwot przeznaczanych w powiatach grodzkich oraz ziemskich na książki dało korzystniejszy obraz, ale też odzwierciedliło sytu-

Finansowanie zakupów książek ze środków samorządowych w powiatach

Powiaty	Rok finansowania		
	2000	2001	2002
Jastrzębie Zdrój	200 660 (1,98)	237 102 (2,34)	264 193 (2,62)
Katowice	625 130 (1,83)	637 130 (1,88)	607 250 (1,80)
Świętochłowice	91 129 (1,55)	7 980 (0,14)	48 886 (0,84)
Żory	90 535 (1,38)	68 027 (1,04)	95 296 (1,45)
Chorzów	162 451 (1,34)	183 603 (1,53)	105 860 (0,89)
Tychy	162 990 (1,24)	166 943 (1,28)	189 810 (1,46)
Sosnowiec	286 401 (1,19)	322 199 (1,34)	378 143 (1,58)
Rybnik	154 597 (1,07)	239 313 (1,65)	62 190 (0,43)
Gliwice	223 311 (1,06)	298 683 (1,43)	285 157 (1,37)
Bielsko-Biała	186 475 (1,04)	137 434 (0,77)	222 940 (1,25)
Siemianowice Śląskie	76 494 (1,00)	79 479 (1,04)	75 773 (1,00)
Ruda Śląska	133 407 (0,86)	117 323 (0,76)	157 945 (1,03)
Jaworzno	74 813 (0,77)	60 851 (0,63)	109 890 (1,13)
Zabrze	132 487 (0,67)	116 823 (0,59)	156 963 (0,80)
Mysłowice	50 953 (0,64)	55 652 (0,70)	60 064 (0,76)
Dąbrowa Górnicza	80 821 (0,62)	265 246 (2,04)	290 126 (2,24)
Częstochowa	156 113 (0,61)	146 003 (0,57)	151 265 (0,60)
Piekary Śląskie	28 895 (0,44)	23 480 (0,36)	4 244 (0,07)
Bytom	2 244 (0,01)	31 455 (0,16)	80 518 (0,40)
Powiaty grodzkie ogółem	2 919 906 (1,02)	3 194 726 (1,12)	3 346 513 (1,18)
Województwo śląskie ogółem	5 247 370 (1,08)	6 627 864 (1,37)	5 601 759 (1,16)

ację materialną różnych środowisk, zwłaszcza tych o stosunkowo wysokim stopniu bezrobocia, co ujawniło się w sferze egzystencji bibliotek (tabele 6—7). Dla porównania zsumowano kwoty wydane na zakup książek w latach 2000—2006. W najtrudniejszej sytuacji materialnej znajdowały się Piekary Śląskie (423 456 zł w ciągu siedmiu lat), Świętochłowice (546 011 zł), Mysłowice (547 083 zł), Żory (719 539 zł), do biedniejszych należał też Bytom (824 501 zł). Do bogatszych zaliczały się Katowice (4 888 274 zł), Sosnowiec (2 736 917 zł), Gliwice (2 492 758 zł), Bielsko-Biała (2 199 440 zł), Jastrzębie Zdrój (2 028 304 zł), Dąbrowa Górnicza (2 027 025 zł). Najniższą kwotę przeznaczono na jednego czytelnika w Bytomiu (0,33 zł w roku 2001), najwyższą w Dąbrowie Górniczej (3,09 zł w roku 2004) —

Tabela 5
grodzkich w latach 2000—2006 ogółem oraz w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w zł)

Rok finansowania			
2003	2004	2005	2006
270 587 (2,80)	246 633 (2,54)	245 032 (2,56)	216 319 (2,27)
611 429 (1,89)	555 315 (1,73)	530 095 (1,67)	516 765 (1,64)
55 9078 (1,00)	50 609 (0,91)	68 055 (1,23)	7 124 (0,13)
81 095 (1,28)	49 780 (0,79)	36 328 (0,58)	48 366 (0,77)
60 200 (0,52)	61 464 (0,53)	63 450 (0,55)	63 995 (0,56)
157 377 (1,19)	110 751 (0,84)	122 218 (0,93)	128 602 (0,98)
191 650 (0,83)	245 232 (1,07)	233 449 (1,04)	236 767 (1,05)
60 079 (0,42)	62 538 (0,44)	160 865 (1,14)	85 445 (0,60)
292 184 (1,45)	295 141 (1,47)	300 652 (1,51)	341 702 (1,72)
217 747 (1,23)	219 624 (1,24)	170 987 (0,97)	152 246 (0,86)
84 396 (1,14)	81 938 (1,12)	86 025 (1,18)	106 128 (1,46)
118 018 (0,79)	59 308 (0,40)	29 212 (0,20)	79 264 (0,54)
124 994 (1,29)	138 609 (1,44)	145 178 (1,51)	157 927 (1,64)
144 099 (0,74)	95 678 (0,50)	23 327 (0,12)	107 448 (0,56)
55 156 (0,73)	2 156 (0,03)	23 883 (0,32)	22 142 (0,30)
217 367 (1,65)	299 442 (2,29)	249 349 (1,91)	96 432 (0,74)
171 020 (0,68)	9 587 (0,04)	49 529 (0,20)	119 627 (0,92)
687 (0,01)	11 429 (0,19)	7 956 (0,13)	40 516 (0,68)
72 545 (0,38)	22 332 (0,12)	52 384 (0,28)	11 164 (0,06)
2 986 540 (1,08)	2 615 564 (0,95)	2 597 974 (0,95)	2 537 979 (0,93)
6 611 220 (1,40)	5 081 357 (1,08)	4 953 398 (1,06)	4 951 788 (1,06)

takie dane uzyskano, licząc łącznie wydatki ze środków samorządowych i niesamorządowych.

Całkowita kwota wydatkowana na uzupełnienie zbiorów oraz jej przeliczenie

Powiaty	Liczba mieszkańców		
	2000	2001	2002
Bielsko-Biała	308 562 (1,72)	203 449 (1,13)	222 940 (1,25)
Bytom	100 672 (0,50)	67 023 (0,33)	119 910 (0,60)
Chorzów	196 222 (1,62)	187 503 (1,56)	114 334 (0,96)
Częstochowa	249 472 (0,98)	185 610 (0,74)	183 795 (0,72)
Dąbrowa Górnicza	146 014 (1,12)	300 211 (2,31)	296 642 (2,29)
Gliwice	281 389 (1,34)	303 343 (1,45)	290 636 (1,42)
Jastrzębie Zdrój	232 093 (2,29)	254 365 (2,52)	272 704 (2,70)
Jaworzno	127 324 (1,31)	63 111 (0,65)	159 859 (1,65)
Katowice	706 302 (2,07)	720 367 (2,12)	641 460 (1,90)
Mysłowice	78 883 (1,00)	64 767 (0,82)	70 735 (0,90)
Piekary Śląskie	64 996 (0,99)	43 251 (0,66)	32 592 (0,50)
Ruda Śląska	138 173 (0,89)	160 210 (1,04)	165 202 (1,08)
Rybnik	219 191 (1,52)	333 634 (2,30)	111 590 (0,77)
Siemianowice Śląskie	115 450 (1,51)	95 406 (1,25)	94 550 (1,24)
Sosnowiec	433 190 (1,80)	462 482 (1,92)	402 595 (1,68)
Świętochłowice	109 165 (1,86)	22 417 (0,38)	59 668 (1,02)
Tychy	203 771 (1,55)	188 075 (1,44)	206 586 (1,59)
Zabrze	181 173 (0,91)	121 923 (0,62)	166 878 (0,85)
Żory	129 731 (1,98)	87 557 (1,33)	104 044 (0,59)
Powiaty grodzkie ogółem	4 021 773 (1,41)	3 884 724 (1,37)	3 716 720 (1,31)
Województwo śląskie ogółem	7 314 674 (1,51)	8 257 567 (1,71)	7 502 125 (1,55)

Tabela 6

na jednego mieszkańca w powiatach grodzkich w latach 2000—2006 (w zł)

Liczba mieszkańców			
2003	2004	2005	2006
340 466 (1,92)	368 097 (2,08)	387 948 (2,12)	367 978 (2,08)
144 306 (0,75)	107 068 (0,56)	166 543 (0,88)	118 979 (0,64)
95 284 (0,82)	117 298 (1,01)	151 495 (1,32)	140 309 (1,23)
288 356 (1,15)	311 928 (1,26)	241 435 (0,98)	325 716 (1,32)
302 466 (2,30)	404 770 (3,09)	363 149 (2,78)	213 773 (1,65)
332 124 (1,65)	382 849 (1,01)	443 233 (2,22)	459 384 (2,31)
308 138 (3,19)	308 234 (3,18)	336 405 (3,51)	316 365 (3,32)
183 214 (1,89)	216 122 (2,24)	264 163 (2,74)	266 914 (2,78)
720 154 (2,23)	677 644 (2,11)	702 478 (2,21)	719 869 (2,28)
77 569 (1,03)	59 708 (0,79)	105 367 (1,40)	90 054 (1,20)
38 785 (0,64)	59 080 (0,98)	81 201 (1,36)	103 551 (1,74)
154 521 (1,04)	113 085 (0,77)	118 581 (0,81)	168 773 (1,16)
129 960 (0,91)	155 355 (1,10)	293 290 (2,07)	204 789 (1,45)
113 086 (1,53)	125 841 (1,72)	152 123 (2,09)	161 775 (2,32)
274 310 (1,19)	351 812 (1,54)	404 919 (1,79)	407 609 (1,81)
79 286 (1,41)	84 823 (1,52)	124 072 (2,24)	66 580 (1,21)
222 668 (1,68)	198 462 (1,51)	245 483 (1,87)	233 028 (1,77)
200 494 (1,52)	188 667 (0,98)	159 094 (0,83)	273 106 (1,43)
114 886 (1,82)	95 638 (1,51)	90 236 (1,44)	97 447 (1,56)
4 120 073 (1,49)	4 326 681 (1,58)	4 831 215 (1,77)	4 735 999 (1,74)
7 983 256 (1,69)	8 763 422 (1,86)	9 938 802 (2,12)	9 653 219 (2,06)

Całkowita kwota wydatkowana na uzupełnienie zbiorów oraz jej przeliczenie

Powiaty	Rok finansowania		
	2000	2001	2002
Będziński	318 683 (2,16)	225 739 (1,54)	216 027 (1,41)
Bielski	284 619 (1,93)	268 163 (1,82)	303 703 (2,05)
Tyski/bieruńsko- -łędzki	108 593 (1,81)	126 253 (2,09)	106 318 (1,76)
Cieszyński	237 183 (1,38)	210 342 (1,22)	222 044 (1,29)
Częstochowski	135 137 (1,00)	88 068 (0,65)	96 435 (0,72)
Gliwicki	117 496 (0,93)	107 959 (0,87)	137 470 (1,11)
Kłobucki	104 686 (1,21)	94 364 (1,10)	93 586 (1,09)
Lubliniecki	108 558 (1,35)	80 514 (1,00)	69 340 (0,86)
Mikołowski	144 117 (1,55)	144 713 (1,56)	118 561 (1,28)
Myszkowski	51 563 (0,68)	49 768 (0,68)	52 923 (0,72)
Pszczynski	129 402 (1,25)	97 827 (0,94)	148 305 (1,43)
Raciborski	134 376 (1,12)	125 547 (1,05)	132 320 (1,11)
Rybnicki	134 113 (1,79)	107 329 (1,44)	122 955 (1,65)
Tarnogórski	172 588 (2,31)	106 886 (0,75)	137 688 (0,96)
Wodzisławski	289 209 (1,83)	221 320 (1,40)	255 097 (1,61)
Zawierciański	155 200 (1,21)	110 719 (0,86)	103 178 (0,81)
Żywiecki	189 157 (1,25)	184 714 (1,22)	170 147 (1,12)
Powiaty ziemskie ogółem	2 814 660 (1,41)	2 350 225 (1,18)	2 486 097 (1,24)
Województwo śląskie ogółem	7 314 674 (1,51)	8 257 567 (1,71)	7 502 125 (1,55)

Tabela 7

na jednego mieszkańca w powiatach ziemskich w latach 2000—2006 (w zł)

Rok finansowania			
2003	2004	2005	2006
290 532 (1,92)	315 412 (2,08)	331 018 (2,19)	338 177 (2,27)
377 171 (2,55)	431 154 (2,89)	480 609 (3,20)	459 019 (3,04)
86 710 (1,56)	117 408 (2,12)	205 993 (3,68)	159 732 (2,86)
283 935 (1,67)	293 958 (1,73)	369 999 (2,17)	356 034 (2,08)
136 414 (1,02)	115 724 (1,61)	276 847 (2,07)	244 453 (1,83)
146 339 (1,26)	191 298 (1,65)	213 847 (1,85)	210 459 (1,83)
121 461 (1,43)	149 620 (1,76)	183 942 (1,59)	177 140 (2,09)
111 730 (1,45)	124 258 (1,62)	146 145 (1,90)	147 804 (1,93)
155 053 (1,71)	148 463 (1,94)	190 899 (2,10)	184 173 (2,02)
69 111 (0,96)	92 816 (1,29)	141 201 (1,96)	132 314 (1,45)
202 444 (1,95)	234 722 (2,26)	275 768 (2,64)	264 180 (2,52)
203 428 (1,79)	207 494 (1,84)	258 367 (2,30)	226 835 (2,03)
134 251 (1,84)	136 909 (1,87)	146 946 (2,00)	159 132 (2,16)
203 335 (1,46)	234 626 (1,69)	288 869 (2,09)	241 450 (1,75)
287 563 (1,85)	276 256 (1,78)	312 566 (2,07)	309 770 (2,00)
118 978 (0,95)	169 010 (1,35)	207 763 (1,67)	200 675 (1,62)
228 885 (1,54)	300 626 (2,01)	320 363 (2,14)	242 729 (1,62)
3 157 340 (1,61)	3 639 754 (1,86)	4 350 783 (2,22)	4 154 076 (2,12)
7 983 255 (1,69)	8 763 422 (1,86)	9 938 802 (2,12)	9 653 219 (2,06)

Wielkość księgozbiorów

Formalnym problemem informacji o księgozbiorach jest konieczność stałej ich melioracji, usuwania czy tylko odliczania naturalnego ubytku tomów niezwróconych, zaczytanych, przestarzałych informacyjnie, odrzuconych z powodów ideologicznych. Formalnym, egzystencjalnym problemem jest też potrzeba utrzymywania wielkości zbioru w proporcji do pojemności lokali. Dopiero na tym tle można oceniać rzeczywistą wartość zgromadzonych w magazynach dokumentów, abstrahując od ich merytorycznej funkcji. Przyjmując, iż proces ubytkowania, wymiany starych wydań na nowsze jest podstawowym działaniem, które przebiega w takim samym rytmie (jeśli nie wzrostowym), księgozbiory powinny mieć przynajmniej wielkość stałą (w bibliotekach publicznych stabilizacja ilościowa powinna być korelowana z podnoszeniem merytorycznej jakości, aktualności zasobów w stosunku do potrzeb klientów; w przypadku bibliotek archiwizacyjnych, do których biblioteki publiczne raczej się nie zaliczają, a archiwizacja konieczna jest tylko w wybranych zakresach, np. dzieł leksykograficzno-encyklopedycznych czy regionalistów, wzrost ilościowy jest wskazany). Nowelizacja zasobów musi iść równocześnie z selekcją, a takich procesów zbyt ogólne statystyki nie uwzględniają. Po tych zastrzeżeniach możliwe jest przystąpienie do analizy stanu ilościowego bibliotek w województwie.

Łączny stan wielkości księgozbiorów bibliotek w województwie śląskim początkowo kurczył się (od 2000 do 2001 roku ubyło 97 681 woluminów), lecz od 2002 roku systematycznie — choć nierównomiernie — rozrastał się, w tym najobficiej w roku 2005 (przybyło 109330 woluminów) i następnie w roku 2006 (72 801 woluminów). W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w bibliotekach publicznych w województwie śląskim przypadało w kolejnych latach: 3 536 (2000), 3 529 (2001), 3 539 (2002), 3 552 (2003), 3 580 (2004), 3 616 (2005), 3 647 (2006), 3 673 (2007) woluminów. Fala regresu w tworzeniu księgozbiorów znacznie dotkliwsza okazała się dla powiatów grodzkich w latach 2000—2004 (ubyło 208 131 wolumi-

Stan księgozbioru i jego

Wyszczególnienie		2000	2001	2002
W tym	Księgozbiór ogółem	16 602 118	16 504 437 -97 681	16 508 509 +4 072
	pow. grodzkie	8 141 538	7 988 458 -153 080	7 972 389 -16 069
	pow. ziemskie	7 342 842	7 330 157 -12 685	7 316 740 -13 417
	na wsi	3 219,8 tys.	b.d.	b.d.

¹¹ Zmiany ilościowe podano w drugim rzędzie, oznaczając znakiem plus przyrost księgozbioru, a znakiem minus — ubytek.

nów), na krótko w 2005 roku kształtowanie zbiorów przyjęło pozytywny kierunek (zbiory wzrosły o 34 904 woluminy), co nie zahamowało negatywnych zmian w 2006 roku (ubyło 11 182 woluminy). W powiatach ziemskich regres odczuwalny był krócej: wystąpił w latach 2000—2002, po czym w kolejnych latach nastąpiła rozbudowa kolekcji, dzięki czemu osiągnięto łącznie zbiór 1 999 640 woluminów. Na tle miast pod tym samym względem wyróżniały się biblioteki i punkty biblioteczne na wsi, w których księgozbiór z 3 219,8 tys. woluminów powiększył się do 3 882,2 tys. (tabela 8).

Wskaźnik przyrostu nowych księgozbiorów na jednego mieszkańca określony został przez IFLA jako 30 woluminów na 100 mieszkańców w małych osadach oraz 25 woluminów na 100 mieszkańców w dużych skupiskach miejskich. Mielśmy też normy polskie, które w świetle *Rozporządzenia nr 14 Ministra Kultury i Sztuki z 1 stycznia 1981 roku* sugerowały dolną granicę 18 woluminów na 100 mieszkańców rocznie dla gmin, dzielnic, miast oraz przynajmniej 20 nowych książek zakupionych na 100 mieszkańców w środowiskach, w których stan czytelnictwa przekroczył 25 czytelników na 100 osób, a księgozbiór w bibliotekach był mniejszy niż 2 woluminy na mieszkańca. Do wymienionych zasad nie stosowano się w latach 2000—2006. Ogółem jednak w województwie przyrost w roku 2007 sięgnął 26 tomów.

W województwie śląskim zakup nowych książek wszedł w połowie opisywanych lat w fazę regresu: rozpoczął się od średniej na 100 mieszkańców równej 10, cofnął się w 2002 roku do średniej 8, a następnie 3 lata z rzędu utrzymywał się na poziomie 11 woluminów na 100 mieszkańców. W powiatach ziemskich z początkowego stanu 10 książek, po okresie spadku w latach 2001—2003 o najniższym stanie 8 książek w 2003 roku, osiągnął poziom 12 woluminów na 100 mieszkańców. W powiatach grodzkich sytuacja była trudniejsza, bo z liczby 9 woluminów w latach 2002—2003 nastąpił spadek do 6 woluminów, ale w dwóch ostatnich latach powrócił wskaźnik 10 woluminów na 100 mieszkańców.

Tabela 8

ilościowe zmiany¹¹ w województwie

2003	2004	2005	2006	2007
16 509 695 +1 186	16 579 303 +69 608	16 688 633 +109 330	16 761 434 +72 801	16 819 365 +117 931
7 933 407 -38 982	7 925 684 -7 723	7 960 588 +34 904	7 949 406 -11 182	7 972 472 +23 066
7 369 749 +53 009	7 417 665 +47 016	7 417 665 +43 799	7 517 280 +55 816	7 620 991 +103 711
b.d.	3 794,9 tys.	3 822,7 tys. +27,8 tys.	3 859,7 tys. +37 tys.	3 882,2 tys. +22,5 tys.

Całkowita liczba nowych książek także spadła wewnątrz okresu, a skrajne dane o zasobach woluminów dla województwa śląskiego to: najmniejsza liczba 395 083 woluminy (2002) oraz najwyższa liczba 537 102 woluminy (2005). Ostatyczny stan z roku 2006 był niższy: 529 832 woluminy. W powiatach ziemskich najniższy stan wystąpił w roku 2002 (152 906 woluminów), a najwyższy także w roku 2005 (235 833 woluminy). Biblioteki powiatów grodzkich pozyskały najmniej także w roku 2002 (207 602 woluminy) i najwięcej w roku 2005 (267 303 woluminy). Przyrost w roku 2006 okazał się też nieznacznie niższy (267 244 woluminy) (tabela 9).

Tabela 9

Łączna liczba nowych książek zakupionych w latach 2000—2007 oraz średnia w przeliczeniu na 100 mieszkańców (w nawiasie)

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Województwo śląskie ogółem	465 688 (10)	507 347 (10)	395 083 (8)	449 944 (10)	495 698 (11)	537 102 (11)	529 832 (11)	554 401 (12)
Powiaty ziemskie ogółem	200 517 (10)	179 151 (9)	152 906 (8)	184 639 (9)	224 183 (11)	235 833 (12)	233 004 (12)	238 814 (12)
Powiaty grodzkie ogółem	251 494 (9)	246 904 (10)	207 602 (6)	230 074 (6)	239 771 (9)	267 303 (10)	267 244 (10)	283 738 (11)

Mimo tych łącznych zestawień, można wskazać środowiska, w których zaopatrzenie było korzystniejsze w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Najwyższy wskaźnik 35 woluminów uzyskano w roku 2001 w powiecie tyskim. Przekształcenie administracyjne w powiat bieruńsko-lędziński skutkowało natychmiastowym pogorszeniem i dopiero w 2005 roku wskaźnik wzrósł do 22 woluminów. Chwilowa poprawa sytuacji wystąpiła w powiecie zawierciańskim w 2001 (20 woluminów) oraz w 2004 roku (25 woluminów). W powiecie myszkowskim przez 3 kolejne lata kupowano po 4 książki na 100 mieszkańców, także w powiecie częstochowskim przez 2 lata kupiono zaledwie po 4 książki. Rok 2006 został zamknięty przy niskim stanie zakupów w większości powiatów — najgorszy był dla powiatów zawierciańskiego (8 woluminów), częstochowskiego oraz myszkowskiego (po 9 woluminów), a najlepszy dla bielskiego (22 woluminy).

Do lepiej zaopatrywanych, osiągających rezultaty niemal zalecane przez IFLA, należały Mierzęcice w powiecie będzińskim, Bestwina w bielskim, Nędza w raciborskim, Gdów w wodzisławskim, gdzie nabytki przekraczały bądź zbliżały się do 20 woluminów na 100 mieszkańców. Do niedoinwestowanych społeczności (o zakupach poniżej 10 woluminów na mieszkańca) zaliczyć trzeba: w powiecie będzińskim: Wojkowice (2) oraz Będzin (8); w powiecie cieszyńskim: Istebną (6), Golezów (8); w powiecie częstochowskim: Olsztyn (2), Mykanów (3), Konopiska (4), Koniecpol (6), Blachownię (7), Mstów (9); w powiecie gliwickim: Rudziniec (5 do 6), Knurów (8); w powiecie kłobuckim: Miedźno (8), Kłobuck (9); w powiecie

lublinieckim: Woźniki (6); w mikołowskim: Łaziska Górne (tylko w 2006 kupiono 10), Orzesze (także tylko w 2006 roku kupiono 10), natomiast w Ornontowicach właśnie w 2006 roku zakup spadł do 9 woluminów; w powiecie mikołowskim niski stan nowelizacji odnotowano w: Koziegłowach (4), Niegowej (7), Myszkowie (9); w powiecie pszczyńskim ciągle kłopoty ma Pszczyzna (8); w raciborskim: Krzyżanowice (8), Kuźnia Raciborska oraz Kornowac (po 10, wcześniej miewały niższe uzupełnianie zasobów); w rybnickim: Czerwionka-Leszczyny (7) oraz Gaszowice (8); w tarnogórskim: Radzionków (7), Świerklaniec (8), Kalety (9); w bierunsko-łędzkim — Łędziny (przed 2006 rokiem mniej — w roku 2006 już 10); w wodzisławskim: Gorzyce (6), Pszów (7), Lubomia (8); w zawierciańskim: Zawiercie (6), Ogrodzieniec (7), Pilica (8), Poręba (9); w żywieckim: Łodygowice (7), Radziechowy (8) i Milówka (9).

Z powiatów grodzkich najlepsza sytuacja na krótko wystąpiła w Dąbrowie Górniczej (w roku 2004 kupiono tam 20 woluminów na 100 mieszkańców) i w Jastrzębiu Zdroju, gdzie systematycznie kupowano po kilkanaście egzemplarzy na 100 mieszkańców; wyjątkowo w 2001 roku kupiono 18 woluminów na jednego mieszkańca w Rybniku, nadzwyczaj dobrze było w Żorach w 2000 roku (35 woluminów — najwyższy wskaźnik) i w 2001 roku (21 woluminów). Do miast o niskich uzupełnieniach księgozbiorów należały: Bytom (3—4 woluminy rocznie), Chorzów (kolejno: 9, 4, 6 woluminów), Ruda Śląska (4, 6), Częstochowa (4, 7), Mysłowice (5, 8), Zabrze (tylko w roku 2006 kupiono 13 woluminów, w latach wcześniejszych zdarzało się, że liczba ta nie przekraczała 5 woluminów).

Środowisko czytelników

Społeczeństwo województwa śląskiego po 2000 roku cechował systematyczny liczebny wzrost czytelników (od 1 048 332 do 1 096 064 zarejestrowanych osób), lecz od roku 2004 środowisko osób czytających zmniejszało się, czego dowodził stan określony końcową liczbą 1 004 950 zarejestrowanych. Ta tendencja nie dotyczyła w tak dużym stopniu środowisk wiejskich, gdzie odnotowano wzrost ze 124 tys. do 156,4 tys. w roku 2004 oraz zmniejszenie się do 154,8 tys. (o 1,6 tys.) w roku 2005. Od roku 2004 notowano spadek liczby czytelników w powiatach ziemskich. W roku 2007 ogółem było 958,4 tys., z czego na wsi 148,8 tys. (tabele 10 i 11).

Chcąc wskazać lata lepsze i gorsze, zauważymy, że w powiatach grodzkich najbardziej niekorzystny był rok 2000, gdy w 7 miastach odnotowano najniższy stan czytelnictwa a tylko w 3 miastach najwyższy, choć w porównaniu z innymi miastami był on niski (Dąbrowa Górnicza — 29,41%; Ruda Śląska — 18,66%; Bytom — 16,26%). W roku 2003 — najwyższy poziom osiągnęło 6 miast, w roku 2004 w Jaworznie 32,4% mieszkańców przynajmniej jeden raz odwiedziło bibliotekę. W statystyce zarejestrowanych czytelników najwyższe dane przypadły

Liczba czytelników w powiatach grodzkich w latach 2000—2007

Powiaty	2000	2001	2002
Bielsko-Biała	45 727 (25,5)	46 304 (25,8)	47 529 (26,6)
Bytom	32 919 (16,3)	25 815 (12,8)	24 763 (12,4)
Chorzów	23 055 (19,1)	23 888 (19,9)	24 802 (20,8)
Częstochowa	66 357 (25,9)	66 238 (26,0)	64 614 (25,4)
Dąbrowa Górnicza	38 426 (29,4)	37 737 (29,0)	36 650 (28,2)
Gliwice	40 734 (19,4)	40 576 (19,4)	43 702 (21,0)
Jastrzębie Zdrój	33 840 (33,3)	34 940 (34,5)	35 697 (35,3)
Jaworzno	27 764 (28,5)	28 912 (29,7)	29 686 (30,6)
Katowice	80 486 (23,6)	83 577 (24,6)	88 571 (26,3)
Mysłowice	17 897 (22,6)	17 614 (22,3)	18 098 (23,0)
Piekary Śląskie	10 389 (15,9)	10 403 (16,0)	10 343 (15,9)
Ruda Śląska	28 904 (18,7)	28 746 (18,7)	22 789 (14,9)
Rybnik	34 641 (24,0)	36 184 (24,9)	35 855 (24,7)
Siemianowice Śląskie	14 533 (19,0)	14 975 (19,6)	15 439 (20,3)
Sosnowiec	61 458 (25,5)	62 975 (26,2)	64 017 (26,7)
Świętochłowice	10 218 (17,4)	10 360 (17,7)	10 526 (18,1)
Tychy	33 537 (25,5)	35 270 (27,0)	36 500 (28,0)
Zabrze	39 788 (20,0)	39 444 (20,0)	42 185 (21,5)
Żory	14 518 (22,1)	15 224 (23,2)	15 163 (23,1)
Powiaty grodzkie ogółem	655 191 (22,9)	659 182 (23,2)	666 929 (23,5)
Województwo śląskie ogółem	1 048 332 (21,6)	1 066 639 (22,0)	1 085 565 (22,4)

na lata 2003—2004. Potem już chęć korzystania mieszkańców miast z bibliotek publicznych malała. W 2006 roku aż w 11 miejscowościach wskaźniki udziału mieszkańców w czytelnictwie organizowanym przez biblioteki publiczne okazały się najniższe. Dla roku 2006 najwyższy stan rejestracji czytelników wystąpił w Jastrzębiu Zdroju (31,12%) oraz Bielsku-Białej (28,30%), a najniższy w Bytomiu, gdzie z 16,26% wskaźnik ten zmalał nawet do 9,36%.

W powiatach ziemskich czytelnictwem najmniej interesują się mieszkańcy powiatów myszkowskiego oraz częstochowskiego (około 12%), a powiatami o najwyższym procencie mieszkańców korzystających z bibliotek publicznych są pszczyński (22,99—24,79%) oraz tarnogórski (22,02—23,23%). Utrzymały one najwyższy stan także w 2006 roku.

Tabela 10
(ze wskazaniem procentu czytelników w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców)

2003	2004	2005	2006	2007
48 911 (27,6)	50 024 (28,2)	50 024 (28,3)	50 002 (28,3)	47 812 (26,6)
24 093 (12,6)	21 719 (11,4)	19 694 (10,4)	17 516 (9,4)	15 224 (8,2)
25 536 (22,0)	25 359 (22,0)	23 826 (20,8)	21 828 (19,1)	18 457 (16,2)
63 883 (25,6)	62 814 (25,3)	59 134 (23,9)	55 625 (22,6)	51 744 (21,2)
36 752 (27,9)	35 264 (26,9)	33 540 (25,7)	30 249 (23,3)	31 399 (24,3)
44 041 (21,8)	44 699 (22,2)	43 911 (22,0)	41 956 (21,1)	38 196 (19,3)
33 433 (34,6)	33 061 (34,1)	31 815 (33,2)	29 610 (31,1)	28 852 (30,6)
31 021 (32,1)	31 285 (32,4)	30 253 (31,4)	28 721 (29,9)	31 579 (33,0)
90 820 (28,1)	94 117 (29,3)	93 618 (29,4)	90 775 (28,7)	86 085 (27,5)
18 307 (24,2)	18 354 (24,4)	17 763 (23,6)	18 838 (25,1)	15 700 (20,9)
10 533 (17,4)	10 418 (17,3)	9 765 (16,3)	10 305 (17,3)	10 253 (17,3)
20 992 (14,1)	20 838 (14,1)	20 785 (14,2)	19 806 (13,6)	19 123 (13,2)
36 689 (25,7)	36 618 (25,8)	33 964 (24,0)	32 096 (22,7)	30 317 (21,5)
15 565 (21,1)	15 790 (21,5)	15 535 (21,4)	14 511 (20,0)	13 277 (18,5)
64 728 (28,1)	63 582 (27,8)	60 628 (26,7)	56 857 (25,2)	52 497 (23,5)
10 570 (18,8)	10 521 (18,8)	10 377 (18,7)	10 051 (18,2)	9 590 (17,5)
37 180 (28,1)	35 679 (27,1)	33 448 (25,5)	30 844 (23,4)	30 844 (23,7)
40 024 (20,6)	39 416 (20,4)	32 713 (17,1)	29 979 (15,7)	28 029 (14,8)
15 443 (24,4)	15 073 (23,9)	13 977 (22,2)	12 725 (20,3)	11 818 (19,0)
668 521 (24,2)	664 631 (24,2)	634 912 (23,2)	600 294 (22,1)	568 769 (21,1)
1 096 064 (23,2)	1 090 491 (23,2)	1 053 938 (22,5)	1 004 950 (21,5)	958 367 (20,6)

W stosunku do liczby mieszkańców w województwie śląskim czytelnicy według średniej arytmetycznej stanowili w latach 2000—2006 maksymalnie 23,45% ludności (2003), a najmniejszy ich odsetek odnotowano w roku 2006 (21,49%). Dla porównania wspomnę, iż w roku 1999 czytelnikami bibliotek publicznych było tylko 19% polskiego społeczeństwa, czyli sytuacja w województwie przedstawiała się lepiej na tle ogólnopolskim¹². Według Lucjana Bilińskiego, w roku 1999 w miastach wskaźnik czytelnictwa sięgał 23%, a na wsi 13%¹³.

¹² L. Biliński: *Biblioteki publiczne...*, s. 132.

¹³ *Ibidem*.

Liczba czytelników w powiatach ziemskich w latach 2000—2007 (ze wskazaniem

Powiaty	2000	2001	2002
Będziński	33 465 (22,7)	33 648 (22,9)	35 670 (23,3)
Bielski	26 222 (17,8)	27 414 (18,6)	29 021 (19,6)
Tyski/bieruńsko- -łędzki	8 747 (14,6)	9 058 (15,0)	9 966 (16,5)
Cieszyński	33 113 (19,3)	34 169 (19,9)	34 972 (20,3)
Częstochowski	16 744 (12,4)	16 936 (12,6)	16 260 (12,1)
Gliwicki	24 174 (19,1)	23 566 (19,1)	24 088 (19,4)
Kłobucki	12 267 (14,2)	12 498 (14,5)	12 644 (14,7)
Lubliniecki	15 708 (19,5)	16 031 (19,9)	16 348 (20,3)
Mikołowski	19 948 (21,5)	20 279 (21,8)	20 305 (21,9)
Myszkowski	8 544 (11,3)	8 719 (11,9)	8 899 (12,2)
Pszczynski	24 408 (23,5)	24 730 (23,8)	24 977 (24,0)
Raciborski	20 925 (17,4)	21 341 (17,8)	22 578 (19,0)
Rybnicki	13 806 (18,5)	13 982 (18,7)	14 212 (19,0)
Tarnogórski	32 043 (22,0)	33 333 (23,3)	33 751 (23,6)
Wodzisławski	33 795 (21,3)	34 608 (21,9)	34 882 (20,1)
Zawierciański	26 015 (20,3)	26 766 (20,9)	26 915 (21,1)
Żywiecki	24 103 (15,9)	24 949 (16,5)	25 407 (16,8)
Powiaty ziemskie ogółem	374 027 (18,7)	382 026 (19,1)	390 895 (19,5)
Województwo śląskie ogółem	1 048 332 (21,6)	1 066 639 (22,0)	1 085 565 (22,4)

Analizując przyczyny niepowodzeń, które odczuwano już w końcu XX wieku w zakresie czytelnictwa, w województwie opolskim jako powody wskazano m.in.: likwidację bibliotek filialnych oraz punktów bibliotecznych, łączenie bibliotek z ośrodkami kultury, łączenie bibliotek publicznych z bibliotekami szkolnymi, ograniczenie dni i godzin otwarcia bibliotek, drastyczne zmniejszanie zakupu nowości wydawniczych, wyludnianie się wsi¹⁴.

Listę tych przyczyn można też odnieść do województwa śląskiego. Wymieniano je systematycznie w corocznych sprawozdaniach, wskazując zagrożenia oraz powody zmian, którymi w kolejnych latach były: łączenie bibliotek z różnymi instytucjami, brak samodzielności instytucjonalnej bibliotek (w 2004 roku w tej sytuacji znajdowały się nadal aż 33 placówki), nierealizowanie zapisów *Ustawy z 27*

¹⁴ Ibidem, s. 133.

Tabela 11

w nawiasach procentu czytelników w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców)

2003	2004	2005	2006	2007
36 094 (23,8)	35 933 (23,7)	34 204 (22,6)	32 685 (21,6)	31 534 (20,9)
30 522 (20,6)	31 345 (21,0)	31 457 (21,0)	30 571 (20,3)	29 728 (19,5)
10 441 (18,7)	9 741 (17,5)	10 007 (17,9)	9 978 (17,9)	9 935 (17,7)
35 490 (20,9)	35 018 (20,6)	34 713 (20,3)	33 397 (19,5)	32 460 (18,9)
16 583 (12,4)	16 895 (12,6)	16 782 (12,5)	16 773 (12,6)	16 297 (12,2)
23 790 (20,4)	23 715 (20,5)	22 974 (19,9)	22 350 (19,4)	21 456 (18,7)
12 826 (15,1)	12 917 (15,2)	12 698 (15,0)	12 227 (14,4)	11 750 (13,8)
16 451 (21,4)	16 266 (21,2)	15 237 (19,9)	14 697 (19,2)	13 716 (17,9)
20 688 (22,8)	19 968 (22,1)	19 496 (21,4)	18 532 (20,4)	17 401 (19,0)
9 309 (12,9)	9 154 (12,7)	8 994 (12,6)	8 936 (12,5)	8 948 (12,5)
25 729 (24,8)	25 420 (24,4)	25 097 (24,0)	24 053 (23,0)	23 340 (22,2)
22 696 (20,0)	22 572 (20,0)	22 842 (20,4)	22 980 (20,6)	22 450 (20,2)
14 574 (19,9)	14 854 (20,2)	14 755 (20,0)	14 679 (20,0)	14 132 (19,1)
33 486 (24,1)	33 610 (24,2)	33 138 (24,0)	31 468 (22,8)	29 386 (21,3)
35 389 (22,8)	35 010 (22,5)	34 381 (22,2)	33 347 (21,5)	31 768 (20,4)
27 962 (22,3)	28 019 (22,4)	27 390 (22,0)	25 857 (20,8)	24 788 (20,0)
25 686 (17,2)	25 541 (17,1)	24 881 (16,6)	23 938 (16,0)	23 046 (15,3)
397 716 (20,3)	395 978 (20,2)	389 046 (19,9)	376 468 (19,2)	362 135 (18,5)
1 096 064 (23,2)	1 090 491 (23,2)	1 053 938 (22,5)	1 004 950 (21,5)	958 367 (20,6)

czerwca 1997 roku w zakresie powoływania bibliotek powiatowych (w 2000 roku na 17 powiatów biblioteki utworzono w 10, do końca 2002 powołano 12 bibliotek, ten stan utrzymywał się nadal w 2003 roku, a w 2004 roku brakowało bibliotek powiatowych w 5 powiatach). Stale też zgłaszano niedostatek środków na zakup nowości i zbiorów multimedialnych oraz prenumeratę czasopism. Dysponowano zbyt małymi środkami, by je przeznaczyć na wszystkie potrzeby, czyli: na automatyzację bibliotek, tworzenie dostępu do Internetu, spełnienie standardów IFLA w zakresie uzupełniania zbiorów, rozbudowy sieci bibliotek oraz wyposażenia w niezbędną aparaturę komputerową. Skutki takiej polityki stały się bardzo widoczne.

W województwie śląskim w latach 2000—2007 regres w grupie czytających był większy, niż można by sądzić na podstawie zmian tylko w liczbie zarejestrowanych czytelników, gdyż trzeba uwzględnić procesy demograficzne w regionie. Porównując procentowe wskaźniki liczby czytelników oraz gęstości zaludnienia,

możemy zauważyć, że pierwotny wzrost czytelnictwa — pomimo ubytku ludności — przeszedł w stan spadku czytelnictwa większego procentowo, niż powstały z powodu niżu demograficznego. Wskaźnik zmian z dodatniego (4,15%) stał się ujemny (-4,35%), co oznacza, że w rzeczywistości ubytek czytelników sięgnął od 1999 roku zgodnie z matematycznym rachunkiem 8,51%.

Udostępnianie zbiorów

Wypożyczenia lektur — analogicznie jak w liczbowym obrazie środowiska czytelników — początkowo w województwie rosły (z liczby 27 807 831 do liczby 29 111 076 w latach 2000—2003), lecz po tym czasie nastąpiła faza, w której ogólny bilans wypożyczeń zmniejszył się drastycznie do 25 348 531. W powiatach grodzkich wzrost udostępniania notowano do roku 2003 włącznie, po czym obserwowano spadek zapotrzebowania na lekturę. W bibliotekach tej sieci przedmiotem lektury było w 2000 roku 17 547 915 dokumentów, w szczytowym okresie — 18 391 599 (2003), a w roku 2007 już tylko 11 682 435 dokumentów. Odwrotnie działo się w powiatach ziemskich: początkowo zainteresowanie lekturą malało, potem weszło w fazę wzrostową nawet do 10 030 538 woluminów (nastąpił wzrost o 301 463 woluminy), po czym także czytelnictwo słabło w porównaniu z wcześniejszymi latami (w roku 2007 wypożyczeń było tylko 7 656 274).

Najmniej udostępnień na 100 mieszkańców obserwowano w bibliotece gminy Mykanów, gdzie zanik czytelnictwa był najbardziej zauważalny (spadek ze 100 woluminów do 44 w roku 2002, a poprawa tylko do 66 lektur na 100 mieszkańców) oraz w Wojkowicach (spadek do 70 udostępnień na 100 mieszkańców). Najwyższe wskaźniki czytelnictwa na 100 mieszkańców (sięgające bądź przekraczające 1 000 udostępnień na 100 mieszkańców) odnotowano w Siewierzu w powiecie będzińskim, w Wodzisławiu Śląskim, w Porębie w powiecie zawierciańskim.

Jeśli porównać niewielką liczbę nowych woluminów, kupowanych w ramach uzupełniania zbiorów, z niskim wynikiem czytelnictwa, to zobaczymy, że parałła wystąpiła w następujących miejscowościach: Wojkowice, Dębowiec, Istebna, Mstów, Mykanów, Popów, Koziegłowy, Gaszowice, Pilica, Milówka. Niektóre jednak miejscowości obroniły się przed tak prostą korelacją.

W województwie śląskim zaludnienie zmniejsza się. W świetle długoterminowych prognoz należy spodziewać się kolejnej fali spadku liczby ludności, co nastąpi za kilka lat (2015—2016). Podnosi się natomiast stan wykształcenia społeczeństwa oraz wydłuża średni wiek życia, co z kolei wpłynie na wzrost potrzeby wspomagania społeczeństwa w procesie edukacji, jak również wzrosnąć powinny potrzeby ludyczne ogółu mieszkańców oraz kompensacyjne starszego pokolenia. Niweluje się dystans w intelektualnym poziomie między mieszkańcami wsi i miast. Czytelnicy, w porównaniu do uczestników innych form kultury, stanowią mniejszą grupę, mniej niż czwartą część społeczeństwa (232 osób na 1 000 mieszkań-

ców). Sieć biblioteczna systematycznie się kurczy (spadła z 860 do 835 w odniesieniu do bibliotek, a z 55 do 45 w grupie punktów bibliotecznych). Pozytywne zmiany wystąpiły tylko w środowisku wiejskim. Średnia dla województwa przekraczała liczbę 8 tys. mieszkańców na jedną placówkę, podczas gdy według zaleceń IFLA powinna kształtować się w proporcji 1 biblioteka na 5 tys. mieszkańców. W przeliczeniu dochodu uzyskiwanego w województwie na 1 mieszkańca środki na zakup książek są niemal znikome — spadły do 0,116%. Wydatki na uzupełnianie zbiorów nie miały stałej proporcji w budżetach, a w przypadku pełnej listy miejscowości uzyskały różnorodną rozpiętość — najmniej korzystną w Piekarach Śląskich i Bytomiu. Zbiory biblioteczne systematycznie rosną. Rozbudowa kolekcji widoczna jest głównie w powiatach ziemskich, choć i w nich znajdują się biblioteki w niepokojącej sytuacji (Mykanów, Wojkowice). Średni zakup woluminów na 100 mieszkańców w dużych skupiskach miejskich najczęściej sięgał od 2/5 do 1/2 zalecanej liczby. Grono czytelników w stosunku do roku 1999 zmniejszyło się nieproporcjonalnie w porównaniu do ubytku ludności. Mimo to w odniesieniu do całego województwa liczba czytelników była wyższa niż średnia dla Polski. Oszczędności w sferze kultury odciskają się negatywnie we wszystkich sferach życia, toteż poprawa może nastąpić tylko pod warunkiem konsekwentnej polityki władz samorządowych oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Podnoszenie kompetencji gospodarczej i kulturalnej społeczeństwa wymaga dbałości o finansowanie, rozbudowę sieci bibliotek, wzbogacenie ich zasobów w piśmiennicze oraz multimedialne zbiory.

W wielu miejscowościach biblioteki zmieniają swoje społeczne funkcje. Są organizatorami życia kulturalnego wykraczającego poza statutowe obowiązki gromadzenia i upowszechniania dokumentów. Tej sprawie nie poświęcono tu uwagi, choć osiągnięcia są znaczne.

Statystyczne sprawozdania roczne bibliotek to także obraz polityki kulturalnej — zwłaszcza polityki bibliotecznej samorządów. Odbijają się w nich wahania koniunktury gospodarczej, a ta bywa zmienna i musi być brana pod uwagę w ocenie sytuacji bibliotek. Systematyczna obserwacja sytuacji w bibliotekarstwie na tle procesów ekonomicznych, scholaryzacji oraz demografii jest niezbędna dla świadomej polityki kulturalnej.

Эльжбета Гондек

ОБРАЗ ПУБЛИЧНЫХ БИБЛИОТЕК И СОСТОЯНИЕ ЧТЕНИЯ В СИЛЕЗСКОМ
ВОЕВОДСТВЕ В 2000—2007 ГГ.

Резюме

На основании статистических данных в статье представлены демографические изменения (сокращение числа рождаемости, увеличение продолжительности жизни), профессиональные предпочтения (рост числа занятых в сфере услуг) и повышение уровня образования населения в городах и сельских местностях Силезского воеводства. На этом фоне показана культурная активность жителей (показатели для кинотеатров, театров, музеев, домов музыки), а также состояние чтения в публичных библиотеках, финансируемых из бюджета самоуправления гмин в городских и земских повятах. Сравниваются показатели, рекомендованные The International Federation of Library Associations and Institutions, с показателями, выступающими в городских и гминных библиотеках в области числа жителей, приходящихся на одну библиотеку и число книг, купленных из бюджета самоуправления. В статье указаны местности с высокими и низкими показателями.

Elzbieta Gondek

THE IMAGE OF PUBLIC LIBRARIES AND READERSHIP IN THE SILESIAN
VOIVODSHIP BETWEEN 2000 AND 2007

Summary

On the basis of statistical data the demographic changes (a decreasing number of birth rate, a lengthening age of living), professional preferences (an increase in the employment in services) and developing level of education of people in towns and villages in the Silesian voivodship are presented. Against this background the cultural activity of citizens (rates for cinemas, theatres, museums and music house) and readership in public libraries financed by the self-governments in municipal and district counties was shown. The rates advised by the International Federation of Library Associations and Institutions were contrasted with those used in town and district libraries within the scope of the number of citizens sharing one library and number of books bought from the self-government budget. The article indicates the places of high and low rates.